

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
правового регулювання економіки
Протокол № 1 від 02.09.2024 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної
роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ
ЛЮДИНИ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	всі
Спеціальність	всі
Освітній рівень	другий (магістерський)
Освітня програма	всі

Статус дисципліни

вибіркова

Мова викладання, навчання та оцінювання

українська

Розробник:

к.ю.н., доцент

Підписано КЕП

Олена ОСТАПЕНКО

Завідувач кафедри

правового регулювання економіки

Юрій ШИНКАРЬОВ

Харків

2024

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Конституційний та міжнародно-правовий захист прав людини» надає можливість поглиблено оволодіти знаннями щодо особливостей правового регулювання конституційно-правового та міжнародного захисту прав. Вивчення дисципліни «Конституційний та міжнародно-правовий захист прав людини» спрямовано на формування у здобувачів знань про теоретико-правові підходи до концепції прав людини, її доктринальної основи; формування практичних умінь та навичок роботи з міжнародними договорами, іншими міжнародними актами, справами Міжнародного Суду ООН, а також положеннями чинного законодавства України, що визначають механізми захисту прав людини тощо; формування у студентів умінь та навичок вирішення аналітичних завдань та практичних казусів відповідно до програми курсу на підставі аналізу джерел міжнародного публічного права, зокрема, права ЄС; розвиток у здобувачів навичок аналітичного мислення, уміння логічно та професійно давати оцінку сучасним міжнародним відносинам у світлі захисту прав людини, обґрунтовувати та висловлювати свою точку зору з проблем, пов'язаних із застосуванням норм, спрямованих на забезпечення захисту прав людини як в Україні, так і за її межами; розвиток правової свідомості та формування правової культури студентів.

Дисципліна «Конституційний та міжнародно-правовий захист прав людини» належить до переліку вибіркових навчальних дисциплін освітньо-професійної програми підготовки магістрів. Вона забезпечує особистий і професійний розвиток здобувача та спрямована на формування комплексу знань у сфері захисту прав людини, що є необхідною складовою забезпечення ефективного захисту прав людини і громадянина, як в Україні, так і в міжнародній сфері.

Метою дисципліни є підготовка майбутніх фахівців у сфері захисту прав людини, опанування здобувачами теоретичних знань про сутність та правову природу прав і свобод людини, форми їх реалізації, систему національних та міжнародних засобів захисту прав і свобод людини, формування навичок використання чинних міжнародно-правових норм, принципів та звичаїв; високого рівня правової культури і правосвідомості, а також виховання у студентів правового мислення, подальше розширення і поглиблення світогляду, що є необхідним для практичної діяльності майбутніх спеціалістів.

Завдання навчальної дисципліни полягають у формуванні у здобувачів системи знань, а також отримання практичних навичок та уявлень, необхідних для здійснення професійної діяльності, засвоєння специфічної фахової термінології, формування професійно грамотної юридичної мови, як важливого компонента правової культури майбутнього фахівця, що дозволить на більш високому рівні в подальшому вивчати інші юридичні науки; розвиток логічного мислення, уміння аргументувати власну позицію, розвиток творчих нахилів студентів; вироблення елементарних навичок дослідницької діяльності;

формування правосвідомості та правової культури, ознайомлення з порядком захисту прав людини, формування вмінь і навичок користування нормативно-правовими актами та складання юридичних документів, зокрема, у сфері захисту прав людини.

Предметом навчальної дисципліни є теоретичні, законодавчі та практичні положення щодо забезпечення конституційно-правового та міжнародного захисту прав людини.

Об'єктом навчальної дисципліни є правові процеси у сфері конституційних та міждержавних відносин щодо захисту прав людини, зміст доктрини, основних теорій і концепцій конституційного та міжнародного права у сфері захисту прав людини, поняття та визначення, принципи та норми конституційного та міжнародного права стосовно захисту прав людини, теоретичні основи правотворчої і правозастосовчої діяльності суб'єктів конституційного прав міжнародного права у царині захисту прав людини.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

	Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, міжнародне публічне право. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.
Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини. Здатність застосовувати норми та інститути конституційного та міжнародного публічного права. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, міжнародне публічне право. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

	Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.
Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, міжнародне публічне право. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.
Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Здатність спілкуватися іноземною мовою. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, міжнародне публічне право. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. Здатність спілкуватися іноземною мовою. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, міжнародне публічне право. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
--	--

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальна частина

Тема 1. Права людини як фундаментальна концепція та універсальна цінність сучасного глобального правопорядку та національних правових систем.

Становлення прав людини. Покоління прав людини.

Концепції прав і свобод людини. Сучасна ліберальна концепція прав і свобод людини та її імплементація в Україні.

Генезис прав людини.

Тема 2. Права людини у Конституції України: доктринальна основа та правозастосовна практика.

Основні права і свободи людини і громадянина в Україні. Система конституційних прав і свобод людини і громадянина, їх загальна характеристика. Обмеження прав і свобод.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Тема 3. Нормативні та інституційні гарантії реалізації та захисту прав людини в Україні.

Гарантії конституційних прав і людини і громадянина, їх класифікація. Юридичні (правові гарантії).

Нормативно-правові гарантії: загальна характеристика.

Організаційно-правові (інституційні гарантії): загальна характеристика.

Механізм реалізації, гарантії та захист прав та свобод людини і громадянина в Україні.

Тема 4. Громадянське суспільство України як середовище артикуляції, реалізації та захисту прав людини.

Сутність громадянського суспільства, його структура, ознаки та функції.

Інститути громадянського суспільства: загальна характеристика.

Громадянське суспільство і соціальна правова держава.

Становлення громадянського суспільства в Україні, особливості його формування.

Тема 5. Судова практика як джерело захисту прав людини в Україні. Суди загальної юрисдикції. Конституційний Суд України.

Судова практика як джерело права в Україні.

Судова система України. Суди загальної юрисдикції. Конституційний Суд України.

Практика ЄСПЛ у правозастосуванні.

Змістовий модуль 2. Особлива частина

Тема 6. Міжнародно-правові механізми захисту прав людини: глобальний рівень.

Поняття міжнародно-правових механізмів захисту прав людини. Система міжнародного механізму захисту прав людини.

Основні універсальні міжнародно-правові акти у галузі захисту прав і свобод людини та діяльність органів, які здійснюють контроль за їх дотриманням. Захист прав людини у міжнародних судах та трибуналах.

Право громадян України на звернення до конвенційних органів з захисту прав людини.

Тема 7. Міжнародно-правові механізми захисту прав людини: регіональний (європейський) рівень. Рада Європи, ЄС, ОБСЄ.

Європейська система захисту прав людини. Основні регіональні міжнародно-правові акти у галузі захисту прав і свобод людини та діяльність органів, які здійснюють контроль за їх дотриманням.

Захист прав людини, що здійснюється Радою Європи. Європейський суд з прав людини.

Система захисту прав людини ЄС. Досвід країн ЄС у захисті прав людини. Захист прав людини, що здійснює ОБСЄ.

Тема 8. Принципи права у механізмах захисту прав людини: європейський досвід та вітчизняна практика.

Європейська доктрина прав людини. Європейські стандарти та специфіка захисту прав людини. Принципи права у рішеннях Європейського суду з прав людини та Суду справедливості ЄС.

Верховенство права як правова доктрина та фундаментальний принцип права. Верховенство права та права людини.

Принципи справедливості, пропорційності, рівності, свободи, гуманізму, добросовісності, розумності, правової визначеності.

Тема 9. Європейський суд з прав людини: статус, прецедентна практика, значення для України.

Правовий статус ЄСПЛ.

Європейська конвенція з прав людини.

Порядок звернення до Європейського суду з прав людини. Підстави звернення до Європейського суду з прав людини. Подання заяви до Європейського суду з прав людини.

Практика ЄСПЛ як джерело права в Україні.

Тема 10. Людиноцентричний вектор реформування національної правової системи України.

Людиноцентризм як теоретико-світоглядний спосіб, що поєднує вчення про людину як визначальну мету і вищу цінність суспільства. Соціальна держава.

Сучасні проблеми нормативного регулювання у контексті розвитку правової аксіології (застосування/скасування інституту смертної кари та гуманізація кримінальної відповідальності). Вплив новітніх медичних технологій на права людини (евтаназія, донорство, штучне переривання вагітності тощо).

Виконання Україною міжнародних зобов'язань у галузі захисту прав людини.

Тема 11. Права людини у сучасній Україні: виклики глобалізованого світу (пандемія, збройна агресія).

Особливості регулювання прав громадян у відповідних правових режимах (надзвичайна ситуація, карантин, пандемія, військовий стан, збройна агресія).

Обмеження прав громадян за таких режимів.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та завдання	Зміст
------------------------	-------

Тема 1. Завдання 1.	Концепції прав людини: загальна та порівняльна характеристика. Імплементація, апроксимація, гармонізація, адаптація: загальна характеристика та зміст. Співвідношення права та обов'язку.
Тема 2. Завдання 2.	Моделі омбудсмена, організаційно-правові вимоги щодо такої посадової особи, спільні для різних моделей. Напрями діяльності Уповноваженого ВРУ з прав людини. Способи тлумачення норм права. Класифікація прав і свобод.
Тема 3. Завдання 3.	Механізм захисту прав і свобод людини. Характеристика суб'єктів інституційних гарантій.
Тема 4. Завдання 4.	Громадянське суспільство та його вплив на реалізацію Угоди про асоціацію з ЄС.
Тема 5. Завдання 5.	Судова система України: загальна характеристика. Повноваження Конституційного суду України. Загальна характеристика принципів тлумачення норм права.
Тема 6. Завдання 6.	Загальна характеристика та елементи міжнародно-правового механізму захисту прав людини (глобальний рівень).
Тема 7. Завдання 7.	Загальна характеристика та елементи міжнародно-правового механізму захисту прав людини (європейський рівень).
Тема 8. Завдання 8.	Принципи як джерела захисту прав людини, практика їх застосування. Доктрини «Rule of Law» та «Rechtsstaat»: зміст та порівняльна характеристика.
Тема 9. Завдання 9.	Повноваження, порядок та підстави звернення, процедура розгляду справ Європейським Судом з прав людини.
Тема 10. Завдання 10.	Принципи людиноцентризму. Стан дотримання прав і свобод людини в Україні в сучасних умовах.
Тема 11. Завдання 11.	Судова практика захисту прав людини в умовах воєнних конфліктів. Проблеми захисту прав людини в умовах воєнних конфліктів. Проблема обмеження прав людини.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Тема 1.	Вивчення лекційного матеріалу. Аналіз додаткової літератури з філософії права. Вирішення завдань – модельних ситуацій.
Тема 2.	Аналіз нормативно-правових актів. Вирішення завдань – модельних ситуацій.
Тема 3.	Аналіз нормативно-правових актів. Вирішення завдань – модельних ситуацій.
Тема 4.	Аналіз нормативно-правових актів. Аналіз додаткової літератури з філософії права. Вирішення завдань – модельних ситуацій.

Тема 5.	Аналіз нормативно-правових актів. Вирішення завдань – модельних ситуацій. Підготовка до контрольної роботи.
Тема 6.	Аналіз нормативно-правових актів. Вирішення завдань – модельних ситуацій.
Тема 7.	Аналіз нормативно-правових актів. Вирішення завдань – модельних ситуацій.
Тема 8.	Аналіз нормативно-правових актів. Вирішення завдань – модельних ситуацій.
Тема 9.	Аналіз нормативно-правових актів. Вирішення завдань – модельних ситуацій. Виконання творчого завдання (есе тощо).
Тема 10.	Аналіз нормативно-правових актів. Аналіз додаткової літератури з філософії права. Вирішення завдань – модельних ситуацій.
Тема 11.	Аналіз нормативно-правових актів. Вирішення завдань – модельних ситуацій. Написання есе. Виконання індивідуального завдання. Підготовка до контрольної роботи.

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні: лекція (Теми 1-11), проблемна лекція (Тема 1-11), розповідь (Тема 1-11), пояснення (Тема 1-11), дискусія (Тема 1-11).

Наочні: демонстрація (Тема 1-11), презентація (Тема 1-11).

Практичні: вирішення завдань – модельних ситуацій (Тема 1-11), есе (Тема 11), творчі вправи (Теми 1, 2, 3, 4), кейси (Тема 8).

Контрольні: експрес-опитування (Тема 1-11), письмові контрольні роботи (Теми 6,11), підсумковий контроль (залік)

Самостійна робота – аналіз нормативно-правових актів (Тема 1-11).

Крім того, використовуються діалогічні методи навчання (методи активізації навчально-пізнавальних дій), зокрема, до них належать аналіз конкретної ситуації (Теми 1-11), «мозковий штурм» («атака») (Теми 2, 3, 4), навчально-тематична дискусія (Теми 1-11), тощо.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти отримати залік – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль.

Семестровий контроль проводиться у формі диференційованого заліку або заліку.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час заліку – 100 балів. Мінімальна сума, за якою залік вважається складеним – 60 балів.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: вирішення завдань – модельних ситуацій (по 5 балів) – усього 55 балів, індивідуальні навчально-дослідні завдання (10 балів) та творче завдання як презентація, есе чи кросворд тощо (5 балів), письмова контрольна робота (5 балів), підсумкова контрольна робота – 25 балів. Таким чином, сумарна кількість балів складатиме за вирішення завдань – модельних ситуацій 55 балів, індивідуальне навчально-дослідне - 10 балів або творче завдання 5 балів, контрольна робота 5 балів, підсумкова контрольна робота 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік – сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Семестровий контроль: Залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Precedent UA – 2016 [Текст] : дослідж. практи нац. судів: [збірка] / авт. кол.: В. Лутковська, В. Щепоткіна, В. Капустинський [та ін. ; Embassy of S. Kyiv, Charles Stewart Mott Foundation, Укр. Гельсінська спілка з прав людини ; [авт. кол.: В. Лутковська, В. Щепоткіна, В. Капустинський [та ін.]]; Embassy of Sweden Kyiv, Charles Stewart Mott Foundation, Укр. Гельсінська спілка з прав людини. — Київ : КВІЦ, 2017. — 325 с.

2. Precedent UA –[Текст] : дослідж. практики нац. судів: [збірка] / USAID від амер. народу, Укр. Гельсінська спілка з прав людини ; USAID від амер. народу, Укр. Гельсінська спілка з прав людини. — Київ : КВІЦ, 2018. — 411 с.

Нормативно-правові акти:

3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

4. Загальна декларація прав людини. Прийнята 10 грудня 1948 р. / М.Дженіс, Р.Кей, Е.Бредлі. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Пер. з англ. К.: “АртЕк”, 1997. – 624 с.

5. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>

6. Статут Організації Об'єднаних Націй та Статут Міжнародного Суду: Міжнародний документ від 26.06.1945 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

8. Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f48#Text

9. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.

10. Про дію міжнародних договорів на території України. Закон України від 10 грудня 1991 р. // ВВР України. – 1992. – № 10. – Ст. 137.

Додаткова

11. Основи права Європейського Союзу : підручник / [Л.І. Адашис, Т.М. Анакіна, С.М. Вихрист та ін.] ; за заг. ред. Т. Л. Сироїд ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2020. – 590 с.

12. Конституційне право України : підручник / [Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.] ; за заг. ред. Т. М. Слінько. – Харків : Право, 2020. – 592 с.

13. Міжнародна система захисту прав людини : навч. посібн. / І. А. Шуміло. – Київ: ФОП Голембовська О.О. – 168 с. Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини : навч. посібн. / Ю. С. Разметаєва. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. – 364 с.

14. Міжнародне гуманітарне право. Посібник для юриста / [М.М. Гнатовський, Т.Р. Короткий, А.О. Кориневич, В.М. Лисик, О.Р. Поєдинок, Н.В. Хендель]; за ред. Т.Р. Короткого – Київ-Одеса : Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016. – 2017. – 145 с.

15. Собчук, А. Ю. Практика Європейського суду з прав людини стосовно порушення права на захист [Текст] / А. Ю. Собчук // Економіка. Фінанси. Право. — 2023. — №12. — С. 87-91.

16. Стратій, О. В. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні [Текст] / О. В. Стратій, О. В. Меленко // Економіка. Фінанси. Право. — 2024. — № 2. — С. 97-101.20. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник / А. В. Войціховський ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.

17. Ostapenko O. Comparative characteristic of the status of a refugee and a person who has obtained temporary protection in the context of armed aggression by the russian federation (european experience) / О. Ostapenko // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2023. –

18. Остапенко О. Г. Проблематика обмеження прав людини в умовах воєнного стану. Правові реалії сьогодення : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції, 15 травня 2024 р. – Харків : Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, 2024 – С. 150-157.
<http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32947>

19. Рогова О. Г., Остапенко О. Г. Принципи права як джерело захисту прав людини в Україні та Європейському Союзі. Науковий вісник публічного та приватного права. Вип. 6, 2023. <http://nvppp.in.ua/index.php/vip6-2023> Вип. 6, 2023. С. 9-18. <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.6.2>.

20. Остапенко О. Г. Порушення прав дітей в умовах збройної агресії: Соціально-правові аспекти захисту прав дітей [Електронний ресурс]: Збірник матеріалів науково-практичної конференції. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – С. 83-89

http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/27423/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba_%d0%a1%d0%be%d1%86%d1%96%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%be-%d0%bf%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%be%d0%b2%d1%96%20%d0%b0%d1%81%d0%bf%d0%b5%d0%ba%d1%82%d0%b8%20%d0%b7%d0%b0%d1%85%d0%b8%d1%81%d1%82%d1%83%20%d0%bf%d1%80%d0%b0%d0%b2%20%d0%b4%d1%96%d1%82%d0%b5%d0%b9.PDF

Інформаційні ресурси

21. <http://zakon4.rada.gov.ua/> Верховна Рада України. Офіційний сайт (законодавство)

22. <https://mfa.gov.ua/> Міністерство закордонних справ. Офіційний сайт

23. <https://www.un.org/en> United Nations/ Official site.

24. <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=11611> сайт ПНС ХНЕУ ім. Семена Кузнеця